

Kam kráčíme...

„NEJVĚTŠÍ HROZBU PRO ZÁPADNÍ CIVILIZACI ANI DNES NEPŘEDSTAVUJÍ JINÉ CIVILIZACE, ALE NAŠE VLASTNÍ USTRAŠENOST – A NEZNALOST DĚJIN,“ KONSTATUJE ZNÁMÝ HISTORIK NIAL FERGUSON. A PROTO SEPSAL KNIHU CIVILIZACE.

TEXT: IRENA JIRKŮ REPRO: ARCHIV NAKLADATELSTVÍ

Bývalý prezident univerzity, kde učím, se jednou přiznal, že když studoval Massachusetts Institute of Technology, matka ho zapřísahala, aby absolvoval alespoň jeden kurz dějin. Skvělý mladý ekonom jí odpověděl, že víc než minulost ho zajímá budoucnost. Dnes už ví, že taková volba je iluzorní. Neexistuje nic takového jako jedna budoucnost, je jen víc budoucností. Existuje mnoho výkladů dějin, pravda, nikoli definitivních, ale pouze jedna minulost. A ačkoli je minulost pryč, musíme ji znát, abychom pochopili to, co prožíváme dnes a co nás čeká zítra a později. Dějiny nejsou jen to, jak zkoumáme minulost; dějiny jsou to, jak zkoumáme samotný čas...

Tak vysvětluje známý skotský historik Niall Ferguson svou pracovní metodu. V knize nazvané *Civilizace s podtitulem Západ a zbytek světa*, která vyšla česky v nakladatelství Argo, odpovídá na otázku, proč se naše civilizace stala dominantní silou ve světě, ačkoli k tomu na začátku 15. století neměla skoro předpoklady, a z hlediska technických inovací za „zbytek světa“ dokonce pokulhávala. Spolu s tím se snaží pochopit, kam směřujeme právě teď.

Historie jako zpráva

„Ferguson je pozoruhodný autor. Začínal jako klasický vědecký historik – s knihou o první světové válce, posléze sepsal dvoudílnou monografii o rodině Rothschildových, opět velmi užitečnou historickou knihu. Ve svých dalších pracích ale už přechází do úvah – připomínám třeba *Vzestup peněz*. Tady už nezkoumá jen to, co se stalo, ale klade si otázky o vzniku civilizace, o tom, jak se chová, jak zaniká, ptá se, co dělat, aby přežila,“ říká Václav Cílek, který v sérii recenzí a článků uvedl knihu *Civilizace na českém trhu*. „To už je jiné pojetí historie. Věda se tady obrací do současnosti, je to zpráva o nás a o naší budoucnosti.“

Václav Cílek srovnává Fergusonovu metodu s přístupem českého katolického historika Josefa Pekaře, kterému také nešlo jen o přesný záznam minulých událostí. „Usíloval o to, abychom při čtení knihy třeba o Albrechtovi z Valdštejna pochopili, kdo jsme my, Češi. A Niall Ferguson dělá totéž pro celou západní civilizaci. Není divu, že právě jeho si pozvali na Harvard. To je historik, který má co říct nejen kolegům v oboru, ale také ekonomům

či politikům.“ Mimochodem, skotský historik je považován za představitele historického neokonkervatismu, není náhodou, že dělal poradce Johnu McCainovi v prezidentské kampani.

Definice růstu i úpadku

Ferguson definuje šest nejdůležitějších okolností, které od 15. století vedly k rozvoji Evropy a posléze k dominanci západní kultury nad zbytkem světa. Jako první jmenuje – a podle toho také rozděluje kapitoly knihy – soutěživost, která přinesla decentralizaci života v řadě oblastí. Za druhou hybnou sílu považuje vědu, která mění způsob studia i chápání světa (a zdokonaluje válečnou techniku). Třetím faktorem jsou majetková práva, která lidem umožňují nabývat majetek a předávat jej potomkům. Významnou roli sehrál také rozvoj medicíny, bez jejichž objevů by některá území v tropech nebyla nikdy kolonizována. Vzdělávání jako další důležitý faktor popisuje na historii oděvního průmyslu a líčí, jak touha po věcech poháněla vznik nových technologií... A vůbec nejdůležitější silou se nakonec stala práce. Nejméně od pozdního středověku pracovali Evropané víc a systematictěji než většina světa, etiku práce povýšili na křesťanskou ctnost a předávali ji dalším národům, civilizacím.

„Dnes jsou naopak Evropané největšími povaleči na světě. V průměru pracují méně než Američané a o mnoho méně než Asijci. Oproti 65 % Američanů a 74 % Číňanů tvoří pracovní sílu například jen 54 % Belgičanů a Řeků,“ konstatuje však také Ferguson a připomíná, že v dnešní době jde úpadek evropské práce ruku v ruce s úpadkem církví.

Kruh se uzavírá. Jsme v bodě nula jako v 15. století? Otázky, ke kterým musí historik uvažující jako Ferguson po této analýze dospět. „Západní civilizace má k dokonalosti samozřejmě daleko. Opakovaně se podílí na historických zločinech, od brutalit imperialismu po banálnost konzumní společnosti. Její zaujetí materialismem má nejrůznější pochybné důsledky, v neposlední řadě nespokojenost. Přesto se zdá, že nabízí lidským společnostem ten nejpoužitelnější komplet hospodářských, společenských a politických institucí – institucí, které s největší pravděpodobností pustí uzdu lidské tvořivosti jedinců schopných řešit problémy, jimž čelí svět 21. století.“ Zdá se, že Evropa ještě tedy není zcela ztracena... Dáme-li na Nialla Fergusonona. ▽

UMĚNÍ JAKO TERAPIE

A. de Botton, J. Armstrong
(nakl. Kniha Zlín)

Knihy přináší pro leckoho možná nové pojetí role umění. Chápe ho především jako terapeutický nástroj, který nám pomáhá vypořádat se s každodenními problémy.

BRNO STALINISTICKÉ

A. Brummer, M. Konečný (Host)

Procházíme Brnem na přelomu 40. a 50. let... Osobitý průvodce po místech či budovách s vlastní autentickou minulostí, ale také po fenoménech a osudech lidí s nimi spojených.

HARMONOGRAM

A. Ashton (Dokořan)

Jaká je souvislost mezi hudbou a čísly? Dají se zobrazit hudební souzvuky? Jak sestavit přístroj ke kreslení harmonií? Na tyto otázky odpovídá vizuální průvodce matematikou hudby.

CHALUPY V ČECHÁCH NA HISTORICKÝCH STAVEBNÍCH PLÁNECH

M. Ebel, J. Škabrad (Argo)

Milovníci historické architektury objeví v tomto obsažném katalogu projektů lidových staveb z 18. a 19. století překvapivý pramen poznání. A přitom jde také o půvabná výtvarná díla.

